

Protokoll Bispemøtet

Trondheim, 22.-23. mai 2014

Til stede:

Helga Haugland Byfuglien, *preses*
Tor B. Jørgensen, *visepreses*
Per Oskar Kjølås
Solveig Fiske
Ingeborg Midttømme
Tor Singsaas
Halvor Nordhaug
Erling J. Pettersen
Atle Sommerfeldt
Stein Reinertsen
Trond Bakkevig
David Gjerp

Nidaros
Sør-Hålogaland
Nord-Hålogaland
Hamar
Møre
Nidaros
Bjergvin
Stavanger
Borg
Agder og Telemark
Oslo
Tunsberg

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken

Generalsekretær

Gjester:

Stiftsdirektørene

Sak BM 13/14 og 14/14

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
12/14	Orienteringssaker
13/14	Arbeid med kirkeordning
14/14	Biskopens tilsynstjeneste
15/14	Kirkelig forbønn for likekjønnede ekteskap
16/14	Fremtidig organisering av Det praktisk-teologiske seminar
17/14	Ordning med Olavstipend
18/14	Innføringsprogram for nye proster m.v.
19/14	Studietur til Tyskland 2015
20/14	Manual – vigsling av biskop
21/14	Liturgisaker
22/14	Kurs for ny biskop

BM 12/14 Orienteringssaker

1. Høringssak – Undervisningstjenesten i Den norske kirke
2. Besøk av pave Tawadros II 19.-22. juni 2014
3. EVU – kurs for 2015 – statusoppdatering
4. Arbeid med nasjonal høsttakkefest (SF)
5. Prostetjenesten (SF)
6. Brev fra justisministeren – Bispemøtets uttalelse om troskonvertitter
7. Brev til justisministeren – situasjonen for mennesker i kirkeasyl
8. Brev fra Eldar Husøy
9. Glutenfrie nattverdrød
10. Forholdet til ELCJHL
11. Høring – Kantortjenesten
12. Presteforeningens landskonferanse
13. Høring – Kirkebygg
14. Konferanse om samhandlingsreform

BM-12/14 Vedtak:

Sakene ble tatt til orientering.

BM 13/14 Arbeid med kirkeordning

Bispemøtet gjorde i februar 2014 følgende vedtak:

BM-03/14 Vedtak:

1. Bispemøtet har drøftet spørsmål knyttet til forvaltningsreformen for et tydelig skille mellom kirke og stat. Bispemøtet tar departementets fremdriftsplan til etterretning. Etableringen av Den norske kirke som et eget rettssubjekt, og overdragelse av presteskapet og de regional- og sentralkirkelig tilsatte til dette rettssubjektet, representerer et stort skritt i utviklingen av Den norske kirkes selvstendighet overfor staten.
2. Bispemøtet har også drøftet spørsmål knyttet til organiseringen av Den norske kirke på sentralt nivå. Bispemøtet fastholder at Kirkemøtet må forstås som Den norske kirkes øverste, representative organ. Kirkemøtets ansvarsområder bør distribueres på flere utøvende organer i den daglige oppfølging. Bispemøtet finner det naturlig at Kirkerådet hovedsakelig er ansvarlig for saksforberedelse til Kirkemøtet, mens Bispemøtet har tilsvarende ansvar i lære- og liturgisaker.
3. Kirkemøtet bør opprette et eget organ for tilsetning av biskoper.

4. Bispemøtet mener at Den norske kirke må videreføre en ordning hvor biskopen leder prestedtjenesten. Dette gir enkelte føringer for hvordan prestedtjenesten kan organiseres. Begrunnelsen for dette ligger i prestedtjenestens særlige karakter, og biskopens særlige ansvar for tilsynet med forvaltningen av Ord og sakrament.
5. Biskopens tilsynstjeneste når det gjelder de øvrige vigslede tjenestegrupper må sikres gode ordninger og styrkes ut fra vigslingens formaning og løfte.
6. Bispemøtet vil fortsette arbeidet med å konkretisere hvilke virkemidler tilsynstjenesten trenger for å utøve dette på en hensiktsmessig måte.

Det er lite diskusjon om det som er kjernen i biskopenes ansvar og oppgaver. Likevel er det en viss åpenhet i spørsmålet om hva slags rolle biskopene skal ha som kirkeledere, hvilket grunnlag denne rollen skal være tuftet på og på hvilken måte biskopene skal utøve sin tjeneste. Dette handler i stor grad om forståelsen av hva tilsynstjenesten innebærer, og hvilke verktøy tilsynet krever. Bispemøtet vil prioritere et arbeid med å gi en beskrivelse av hvordan bispetjenesten i Den norske kirke bør utvikles videre, og i den sammenheng tydeliggjøre hvilken type myndighet biskopen trenger for å kunne utøve denne.

Med utgangspunkt i forståelsen av prestedtjenesten som en egen virksomhets- eller ledelseslinje, med menighetsprest-prost-biskop som tjenestevei og ledelseslinje, blir spørsmålet om den lokale kirkes organisering et spørsmål om hvordan og på hvilken måte biskopen leder eller kan lede prestedtjenesten.

BM-13/14 Vedtak:

Bispemøtet drøftet saken på grunnlag av dokumentet «Grunnleggende veivalg» (versjon av 28. april 2014).

Arbeidsutvalget følger opp saken ut fra de momenter som kom frem i samtalen.

BM 14/14 Biskopens tilsynstjeneste

Den nye relasjonen mellom stat og kirke og utviklingen av ny kirkeordning har aktualisert en debatt om hvordan tilsynstjenesten skal organiseres i en framtidig kirkestruktur. Debatten reiser spørsmål som knytter seg til forståelsen av biskopens rolle som leder av prestedtjenesten. I dagens kirkeordning kommer biskopens ledelse av prestedtjenesten til uttrykk blant annet i delaktighet ved tilsetninger av prester, og gjennom biskopens medansvar i arbeidsgivermyndigheten. I ny kirkeordning kan dette organiseres annerledes.

Bispemøtet har gjentatte ganger lagt til grunn at Den norske kirke bør videreføre en ordning hvor biskopen leder prestedtjenesten. Grunnen til det er at biskopen er tillagt ”et overordnet ansvar for den offentlige forvaltningen av ord og sakrament”, slik det blant annet heter i sak BM 41/11. Dette reiser spørsmålet om hvilke virkemidler biskopen må

ha til rådighet for å utøve en slik ledelse. Sak BM 03/14 signaliserte at Bispemøtet i tiden fremover må arbeide med å konkretisere hvilke verktøy det er nødvendig at bispetjenesten har til rådighet for tilsynet. Et ledespørsmål i tidligere drøftinger har vært i hvilken grad biskopen skal ha arbeidsgivermyndighet.

Bispemøtet har tidligere ikke tematisert dette saksområdet inngående, men bare understreket at biskopens ledelse av prestatjenesten er av stor betydning.

BM-14/14 Vedtak:

Det utarbeides en tekst som kan vedtas som en uttalelse fra Bispemøtet om tilsynstjenesten. Det fremlagte forslag utvikles videre på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet. Saken tas opp til ny behandling på neste bispemøte.

BM 15/14 Kirkelig forbønn for likekjønnede ekteskap

Situasjonen etter Kirkemøtet 2014 er den at ingen av de fremlagte forslag til endringer i kirkens liturgier fikk flertall. Dermed er det ikke vedtatt noe som endrer den opprinnelige situasjonen. Det innebærer at likekjønnede par ikke kan vies i kirken og at det ikke foreligger noen liturgi for forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap.

Etter at Kirkemøtet i 2007 hadde gjort vedtak om at personer som lever i likekjønnet samliv kan tilsettes i stillinger som krever vigsling, oppsummerte Bispemøtet den gang situasjonen som følger:

Sak BM 3/08:

«2) Velsignelse av homofile par

Det er Kirkemøtet som har myndighet til å fastsette liturgier i vår kirke. Prestene er forpliktet til å utføre sin tjeneste i samsvar med kirkens ordninger, og til å forrette gudstjenester og kirkelige handlinger etter fastsatte liturgier, jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7.

Kirkemøtet har ikke fastsatt noen liturgi for partnerskapsinngåelse eller forbønn for inngåtte partnerskap. En prest kan – og bør – be for alle som anmoder om prestens forbønn. Imidlertid må man være seg bevisst at en liturgisk forbønnshandling i en gitt situasjon kan oppfattes som en ny liturgisk ordning. En bør unngå forbønnshandlinger som kan oppfattes som en ny liturgisk ordning.»

Dette ble fulgt opp samme høst, jf vedtak i sak BM 36/08:

BM 36/08 Vedtak:

«Stortinget har vedtatt ny ekteskapslov som trer i kraft 1. januar 2009. Ut fra den nye ekteskapsloven er det klart at prester ikke kan forrette ved inngåelse av likekjønnet ekteskap. Ekteskapsloven § 16 første ledd, tredje punktum sier: "Et

ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet”.

Den gjeldende liturgi for ekteskapsinngåelse og forbønn for borgerlig inngått ekteskap forutsetter at ekteskap inngås mellom en kvinne og en mann, jf liturgiens alminnelige bestemmelser, pkt 1.

Borgerlig ekteskapsinngåelse i kirkehuset anses ikke å være i samsvar med regler for bruk av kirken.

Forbønn for personer som har inngått likekjønnet ekteskap kan skje på grunnlag av den enkelte prests pastorale skjønn og ansvar. Bispemøtet fremholder samtidig at slike forbønnshandlinger ikke må fremstå som en ny liturgisk ordning eller ha vigse-lignende karakter, jf Bispemøtets vedtak i sak 03/08: ”En bør unngå forbønnshandlinger som kan oppfattes som en ny liturgisk ordning.”

Etter Kirkemøtet 2014 har flere biskoper meddelt seg til prestene med veiledning i den aktuelle situasjonen langs de linjer som er lagt til grunn i Bispemøtets vedtak i 2008.

BM-15/14 Vedtak:

Kirkemøtet 2014 understreket i vedtaket om vår kirkes ekteskapsforståelse at uenigheten om likekjønnet ekteskap ikke er av en slik karakter at den behøver å splitte det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i vår kirke. Bispemøtet deler denne oppfatningen.

Bispemøtet konstaterer at Kirkemøtet ikke fattet noe vedtak som innebærer endringer i situasjonen knyttet til vigsel og forbønn for likekjønnede par.

Bispemøtet viser til tidligere vedtak som gir den enkelte prest adgang til å lede forbønnshandlinger for likekjønnet ekteskap ut fra sitt pastorale skjønn og ansvar. Denne mulighet foreligger for alle prester, men ingen kan pålegges å forestå slik forbønn.

Likekjønnede par kan fortsatt ikke vies i kirken, og i henhold til norsk lov kan en prest ikke være vigslar ved ekteskap mellom likekjønnede.

BM 16/14 Fremtidig organisering av Det praktisk-teologiske seminar

Som følge av forvaltningsreformen for et tydeligere skille mellom stat og kirke, vil også Det praktisk-teologiske seminar (PTS) komme i en ny situasjon. PTS ble opprettet ved kongelig resolusjon av 2. juli 1834, og har vært direkte underlagt departementet. Virksomheten ved PTS har vært begrunnet i Kongens særskilte kirkestyre, som nå er avvirket. Kirkelig utdanningssenter nord (KUN) er formelt og organisatorisk underlagt Det praktiskteologiske seminar, men har et eget styre.

Virksomheten ved PTS må sees i sammenheng med krav til praktisk-teologisk utdanning for den som skal tilsettes som menighetsprest, slik dette fremgår i Kirkeloven § 31 og i Forskrift om tilsetting av menighetsprest. Lov og forskrift er tilpasset den gjeldende situasjon, hvor cand. theol.-studiet, inkludert praktikum, utgjør kvalifikasjonskravene for å kunne tilsettes som prest i Den norske kirke. Som en konsekvens av forvaltningsreformen vil det også kunne oppstå behov for å endre disse bestemmelsene.

Det er fastsatt en egen forskrift for PTS, samt en forskrift for eksamensreglement ved PTS. PTS har et styre som oppnevnes av departementet. Styret tilsetter rektor og fastsetter studieplan.

Departementet forbereder en egen høring om PTS parallelt med høringssaken om forvaltningsreformen. Begge høringssakene sendes ut ca september 2014.

BM-16/14 Vedtak:

Bispemøtet har drøftet konsekvenser som kan oppstå for Det praktisk-teologiske seminar som følge av forvaltningsreformen for et tydeligere skille mellom kirke og stat.

Bispemøtet vurderer saken slik at Den norske kirke bør søke å bevare PTS som en kirkelig institusjon. Det vektlegges i denne sammenheng at PTS i prinsippet alltid har vært en kirkelig institusjon, forankret i Kongens særlige kirkestyre, og det har alltid vært forutsatt at PTS skal drives i nær kontakt med biskopene og kirken forøvrig.

Bispemøtet er videre opptatt av at cand. theol.-studiet må bevares ved Universitetet i Oslo, og at KUN i Tromsø kan bevares som institusjon.

Det kan i den videre prosess utredes om PTS i større grad kan samvirke med andre læresteder som gir cand. theol.-graden.

BM 17/14 Ordning med Olavsstipend

Departementet har meddelt at Bispemøtet vil få overdratt ansvaret for tildeling av Olavsstipendet så snart Bispemøtet har avklart rammene for sin fremtidige forvaltning av dette. Olavsstipendet består i dag av 12 mnd. permisjon med lønn, samt kr 100.000,- i frie stipendmidler.

Bispemøtet drøftet saken i BM-sak 4/14 og gikk inn for å videreføre Olavsstipendet som en særskilt stipendordning for prester i menighetstjeneste. Drøftingen gikk i retning av en modell med mulighet for 2-3 stipend pr år av varighet på fire eller seks måneder. Saken er også drøftet i SEU 21. Mars 2014.

I BM/AU-sak 9/14 ble det fattet følgende vedtak:

Arbeidsutvalget ber om at det forberedes en sak til bispemøtet i mai med sikte på utlysning av Olavsstipend for 2015.

Utlysingen bør legge følgende rammebetingelser til grunn:

- *Det tildeles 2 stipender for 2015, hver på 6 mnd/kr 50 000*
- *Det legges ikke føringer for temavalg i denne omgang*
- *Søknadsfrist settes til 20. august 2014*
- *Stipend tildeles av Bispemøtet i oktober 2014 etter innstilling fra arbeidsutvalget*
- *Ekstern konsulentuttalelse skal foreligge for de prosjekter som innstilles*

Arbeidsutvalget ønsker at både vedtak om tildeling og seremoni med tildeling gjøres i tilknytning til oktober-møtet. Dette fordrer at man fatter vedtak på en av de første dagene i møtet, for å kunne innkalle den eller de aktuelle til en overrekkelse etter at alle aktuelle kandidater er forhåndsvarslet om muligheten.

BM-17/14 Vedtak:

Bispemøtet ber om at utlysning og tildeling av Olavsstipend for 2015 forberedes i tråd med de føringer som er lagt til grunn av Bispemøtets arbeidsutvalg. Søknadsfristen settes til 1. September 2014.

BM 18/14 Innføringsprogram for nye proster m.v.

Bispemøtet har over lengre tid drøftet ulike sider ved prostetjenesten, jf. sak BM 14/09, 32/09, 8/10, 32/10, 10/11 og 30/11. På grunnlag av KIFO sin evaluering av prostereformen har Bispemøtet også vurdert status for prostens tjeneste og drøftet behov for kompetanseutviklingstiltak for prostene, jf. sak BM 18/13 og sak BM/AU 14/14.

BM-18/14 Vedtak:

1. Bispemøtet ber sekretariatet om å legge frem utkast til innføringsprogram for nye proster på grunnlag av det presenterte forslag og de synspunkter som kom frem i møtet, og å knytte til seg en ressursgruppe med representanter for stiftsdirektørene og prostene i utviklingen av dette.

2. I kontakt med departementet, og i tråd med de synspunkter som kom frem i møtet, utvikles det et lederkurs for proster med sikte på gjennomføring frem mot nasjonal prostekonferanse i 2016.

3. Arbeidsutvalget følger opp planlegging av en nasjonal prostekonferanse i 2016 i samarbeid med departementet.

BM 19/14 Studietur til Tyskland 2015

Bispemøtet har tidligere drøftet forslag om en studietur til Tyskland i forbindelse med forberedelsene til reformasjonsjubileet i 2017. Arbeidsutvalget har vurdert det slik at det foreslås en studietur til Tyskland i 2015, med et særlig fokus på Luther-byer og det forestående reformasjonsjubileet, men at det også tas høyde for en oppdatering av kirkens stilling i Tyskland og Europa.

BM-19/14 Vedtak:

Studietur for Bispemøtet til Tyskland i 2015 forberedes videre etter de innspill som fremkom i møtet.

BM 20/14 Manual – vigsling av biskop

Arbeidsutvalget har drøftet praksis i forbindelse med avskjed for biskop og vigsling av ny biskop. Dette er et område hvor det har skjedd endringer i løpet av de senere årene, og de skriftlige veiledninger som foreligger fremstår som delvis utdaterte. Det er behov for å gjennomtenke situasjonen på nytt, både med hensyn til etableringen av det nye preseembetet, endringer i relasjonen mellom staten og kirken, samt den praksis som er utviklet i bispedømmene.

Biskopene vil være avgjørende premissleverandører for utvikling av fremtidig praksis på feltet. Bispemøtet bør derfor ta ansvar for å utvikle en manual for både hvordan gudstjenesten som markerer avskjed fra bispetjenesten skal gjennomføres, samt gudstjeneste og øvrig markering i forbindelse med tiltredelse av ny biskop.

BM-20/14 Vedtak:

Bispemøtet ber sekretariatet utvikle en manual for avskjed og vigsling av biskop på bakgrunn av samtalen i møtet. Manualen bes være klar med sikte på å kunne ta i bruk i forbindelse med de forestående bispevigslinger og bispeavskjed høsten 2014.

BM 21/14 Liturgisaker

Kirkerådet har i oversendelse av 30. april bedt om Bispemøtets uttalelse til to saker. Den første, om særskilte prekenteekster, er ferdig behandlet i Kirkerådet og legges frem for læremessig uttalelse. I den andre, om liturgier for Den stille uke, gis Bispemøtet en mulighet til å komme med et innspill til prosessen i en tidlig fase.

BM-21/14 Vedtak:

1. Bispemøtet har ikke læremessige innvendinger mot forslaget til særskilte prekenteekster for kirkeårene 2015-2016 og 2016-2017.
2. Bispemøtet vil likevel bemerke at det på Kristi åpenbaringsdag bør være en evangelietekst til prekenteekst. Det samme bør i prinsippet også gjelde 1. Søndag i faste. På aposteldagen bør også en nytestamentlig tekst være prekenteekst.
3. Bispemøtet stiller seg positivt til de fremlagte rammer for et videre arbeid med liturgisk materiale for den stille uke, og verdsetter de prinsippene man vil legge til grunn i dette. Det legges til grunn at bruken av symboler og gjenstander utfoldes på en måte som er i tråd med en luthersk læretradisjon.

BM 22/14 Kurs for ny biskop

Bispemøtet har tidligere fastsatt et opplegg for innføringsprogram for ny biskop, jf sak BMAU 8/12 og sak BM 29/10. I vedtaket heter det at det fremlagte forslag fastsettes med de endringer som fremkom i møtet, og deretter orienteres om i et senere bispemøte.

BM-11/14 Vedtak:

Bispemøtet viser til sak BMAU 8/12 og sak BM 29/10. Innføringsprogrammet utarbeides på bakgrunn av det fremlagte forslag og de kommentarer som fremkom i møtet. AU fastsetter innføringsprogrammet.